

DOBROGEA ÎN CONTEXTUL MARI UNIRI

În pofida tuturor vicisitudinilor momentului istoric generat de rapidele și contradictoriile schimbări intervenite în situația internațională - anul 1918 a marcat intrarea procesului de făurire a statului național unitar în etapa sa decisivă.

Unirea Basarabiei cu România, hotărâtă de Sfatul Țării la 27 martie/aprilie 1918, a reprezentat o încununare a luptei duse timp de peste un secol de românii dintre Prut și Nistru pentru păstrarea ființei lor naționale, pentru drepturile politice și sociale, înscriindu-se în amplul proces de autodeterminare națională și politică ce se desfășura în acea perioadă în Europa.

Toamna anului 1917 a fost bogată în evenimente în toate provinciile istorice românești menținute sub ocupație străină. Consiliul Național Român din Bucovina a preluat efectiv din luna noiembrie conducerea provinciei, convocând la 15/28 noiembrie Congresul reprezentanților, care a hotărât "unirea definitivă și fără nici o condiție a Bucovinei cu România".

În condițiile înfrângerilor suferite pe front, ale dezagregării armatei și administrației imperiale austro-ungare, în toamna anului 1918 se produce o apropiere între forțele politice ale populației românești din Transilvania, care a dus la constituirea Consiliului Național Român Central la data de 18/31 octombrie. Acest for conducător avea autoritatea morală și politică, fiind investit de întreaga națiune cu încredere și puteri depline pentru a convoca Marea Adunare Națională de la Alba Iulia la 18 noiembrie/1 decembrie 1918. Adunarea a votat în unanimitate *Declarația de Unire cu Țara*, iar în ziua următoare (19 noiembrie/2 decembrie 1918) a fost constituit Consiliul Dirigent care îndeplinea funcțiile unui adevărat guvern provizoriu.

În acele zile de vibrantă însuflețire patriotică, când transilvănenii își luau soarta în propriile mâini, la celălalt colț al țării o altă provincie românească, scaldată de apele Dunării și ale Mării Negre, revenea la Patria Mamă. Referindu-se la ocuparea Dobrogei de către Puterile Centrale, istoricul Constantin Kirițescu scria următoarele rânduri: "O soartă din cele mai crude a fost hărăzită provinciei noastre transdanubiene. Dobrogea a căzut în lotul de pradă al bulgarilor. Ei formau elementul cel mai numeros în armata de invazie a Dobrogei pe care o revendicau ca preț al colaborării lor războinice cu germanii"¹.

Provincia a fost ruptă din trupul țării în urma Tratatului de pace semnat la București la 24 aprilie/7 mai 1918. Bulgaria primea Cadrilaterul cu o rectificare de graniță în favoarea sa, urmând ca restul teritoriului dobrogean să fie stăpânit în comun de cele patru state până la Conferința de pace ce urma să aibă loc la sfârșitul războiului. Aflați în refugiu la Iași, cele mai mari personalități ale Constanței - Ioan N. Roman, Ion C. Atanasiu, Oreste Tafrali, George Vâlsan, George Murgoci, Alexandru Lapedatu - desfășurau o îndârjită activitate în favoarea intereselor Dobrogei. Ei se grupaseră în jurul ziarului *Neamul Românesc*, condus de Nicolae Iorga, rugând pe regele Ferdinand să nu primească spre semnare acest tratat înjositor, cerând cu fermitate "respingerea, orice s-ar întâmpla, a condițiilor ce ni se impun astăzi și, mai ales, a celei care privește sfârșirea, fie și numai provizorie în gândul nostru, a pământului țării"².

Prevederile tratatului încheiat la Buftea au generat o profundă nemulțumire și chiar nervozitate, atât în rândurile cercurilor politice de la Sofia, "care se vedeau în acest fel lipsite de posibilitatea de a anexa Dobrogea până la Dunăre", cât și în mijlocul populației bulgărești, speriate că "fără sprijinul trupelor de ocupație și de administrație bulgărești, nu va putea să păstreze bunurile jefuite de la populația românească"³. S-au ținut adunări în marile orașe din Bulgaria, dar și în Cadrilater și în Dobrogea, la care bulgarii participanți au adoptat moțiuni, rezoluții trimise apoi în capitalele statelor aliate, prin care cereau ca întreg ținutul dintre Dunăre și Mare, inclusiv Delta Dunării, să fie alipite Bulgariei.

În contextul politico-militar din toamna anului 1918, care anunța înfrângerea totală a Puterilor

¹ C-tin Kirițescu, *Istoria pentru întregirea României 1916-1918*, București, 1989, p.278.

² E. Răcilă, *Contribuții privind lupta românilor pentru apărarea patriei în primul război mondial 1916-1919*, București, 1981, p.282-283.

³ M. Popa, *Primul război mondial 1914-1918*, București, 1979, p.421.

Centrale, organizația național-șovină “Dobrogea” în cooperare cu acest consiliu a hotărât ținerea celei “de-a doua adunări naționaliste” la Babadag, în a doua jumatate a lunii septembrie 1918. Cu acest prilej a fost votată Rezoluția de la 23 septembrie/6 octombrie, care se constituia într-un protest față de prevederile păcii de la Bufta, care în concepția participanților “a violat principiile de dreptate, echitate și autodeterminare a naționalităților”⁴. Era vehement criticată atât divizarea Dobrogei, pe care o găsesc “arbitrară și care servește unor interese străine de cele ale populației”, cât și “condominium-ul care a adus cu el noi poveri” pentru locuitori⁵.

Bineînțeles că repararea acestei grave erori săvârșită de către aliați o constituia anexarea provinciei în întregul ei, inclusiv Delta Dunării, la Bulgaria, singura soluție care ar salva și ar asigura “interesele vitale ale populației și protejarea minorităților”, iar acești locuitori dobrogeni cer “să-și hotărască singuri soarta și nu recunosc nici un tratat, înțelegere care ar aduce vreo atingere alegerii lor”, căci altfel se vor opune cu armele “unei noi dominațiuni românești”⁶.

În luna noiembrie, când era iminentă retragerea armatei germane, bulgarii au încetat o reconciliere cu românii, pentru ca ei să uite cele îndurate de-a lungul celor doi ani de ocupație. Este lansat un *Apel către întreaga populație dobrogeană*, în care nu se vorbește nimic despre înfrângerea Bulgariei și despre înaintarea spre Dunăre a aliaților, propunându-se formarea unor comisii care să apere interesele cetățenilor după plecarea administrației germane, în această perioadă când “toată lumea e în așteptarea păcii mondiale”⁷. Se făcea și un apel către toți cetățenii Constanței, indiferent de etnie sau confesiune, “să uite antagonismele personale, politice, religioase și naționale spre a înlătura toate dificultățile momentului pentru a salva cu onoare viața, avutul și viitorul acestui oraș”⁸. Era o încercare disperată, dar sortită eșecului, de a umaniza o administrație teroristă și spoliatoare, pe care românii au respins-o cu dispreț, dar și cu încredere în revenirea armatei române pe pământul dobrogean, când trufașa inscripție de la intrarea în Primăria Constanța, “Regatul Bulgariei. Comuna urbană Constanța”⁹, avea să fie spartă și aruncată în lada de gunoi a istoriei.

La sfârșitul lunii noiembrie 1918, trupele române de jandarmi trec Dunărea și însoțesc pe primii reprezentanți ai administrației românești care se instalează cu mare greutate, treptat, în orașele ruinate de ocupație. Unul din funcționarii care îl însoțeau pe prefect își amintea astfel intrarea în orașul martirizat de vandalismul armatei bulgare: “... am sosit la Constanța, pe care am găsit-o pustie, nici o ființă omenească nu se vedea, nici o lumină la vreo casă, orașul cel vesel de odinioară părea un cimitir”¹⁰.

La Constanța, instalarea prefectului D.N. Negulescu are loc la 30 noiembrie 1918. Prima publicație semnată de acesta la 1 Decembrie și afișată pe străzile orașului anunța că “măine, 2 decembrie 1918, ora 10 dimineața se va oficia un serviciu religios în Catedrala orașului pentru reocuparea Dobrogei de către autoritățile române”¹¹. În același timp, se făcea cunoscut că, “după terminarea serviciului religios va urma solemnitatea instalării autorităților administrative și judecătorești în localul Palatului de Justiție de aici. Este rugată toată populațiunea orașului să asiste la această solemnitate”¹².

Ca o mențiune specială, merită amintită situația bisericilor din Constanța: Te Deum-ul s-a desfășurat numai în Catedrală, pentru că era singurul lăcaș de cult nedistrus de inamic, el fiind transformat în biserică catolică de către germani după ce preoții ortodocși au fost alungați. Toate celelalte biserici erau distruse sau ruinate de bulgari. Un singur exemplu este concludent: la Biserica Adormirea Maicii Domnului “în noaptea de Vinerea Paștelui 1918, pe când se oficia slujba religioasă, bulgarii au intrat în biserică și au insultat pe preoți, au bătut pe români, i-au alungat afară, au făcut privată din Sfântul Lăcaș și au închis-o”¹³, iar în noaptea următoare au revenit și au furat odoarele bisericii, în ciuda faptului că cei mai mulți dintre ei erau ortodocși.

⁴ *Memoir from the National Concil of Dobroudja*, f.e., Sofia, 1919, p.56-58.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Arhivele Naționale, Filiala Constanța, dosar 31/1918, f.12.

⁸ *Ibidem*, dosar 3/1918-1919, f.14.

⁹ *Ibidem*, dosar 30/1918-1919, f.1.

¹⁰ *Ibidem*, dosar 64/1919, f.245.

¹¹ *Ibidem*, dosar 29/1918, f.17.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, *Memoriu asupra pagubelor făcute de inamic în orașul Constanța*, dosar 46/1919, f.155.

Pentru a demonstra incapacitatea administrației românești de a ține sub control situația în această provincie, cât și opoziția față de această administrație considerată odioasă, bulgarii au provocat numeroase incidente violente împotriva refugiaților români care încercau să se întoarcă la vetrele lor și împotriva trupelor de jandarmi. În decembrie 1918, când începe acțiunea de instaurare a autorităților românești în mediul rural, grupele de jandarmi sunt primite cu focuri de armă, căci “comunele și satele bulgărești posedau arme și munițiuni cu intențiunea de a se opune la reinstalarea autorităților românești”¹⁴, așa cum s-a întâmplat în satul Ivan-Cisme, “unde locuitorii bulgari așezați în tranșeele din marginea satului au deschis focul”¹⁵.

La 22 noiembrie 1918 refugiații dobrogeni aflați în Moldova înaintea primului ministru, generalul Coandă, și reprezentanților statelor aliate de la Iași, un memoriu în care arată situația lor disperată, lipsa de alimente, îmbrăcăminte și lemne de foc, precum și faptul că doresc să fie autorizați să se întoarcă la casele lor abandonate și să fie protejați de brutalitățile armatei de ocupație: “... în starea actuală orice încercare de a pătrunde în Dobrogea este în mod sălbatic respinsă, iar acei dintre noi care au încercat de a forța trecerea au fost alungați cu focuri de pușcă”¹⁶. În al doilea rând, refugiații solicită ca “evacuarea armatei bulgare să fie supravegheată și ca încercările de degradare și incendiile să nu rămână lipsite de sancțiuni. Orașele și satele noastre, îndeosebi școlile și bisericile noastre, au fost devastate. Ar fi un apreciazabil bine ca să se salveze ceea ce a mai rămas”¹⁷.

Toate încercările bulgarilor dobrogeni și ale guvernului de la Sofia de a obține consimțământul guvernelor occidentale în vederea anexării Dobrogei la Bulgaria au eșuat într-un mod lamentabil. Prin tratatul încheiat la 14/27 noiembrie 1919 la Neuilly-sur-Seine se prevedea, la articolul 27, că frontiera dintre România și Bulgaria “era cea stabilită prin pacea de la București din 1913”¹⁸.

În iulie 1919 autoritățile civile din Dobrogea primesc o înștiințare din partea Ministerului de Interne, prin care sunt anunțați că “trupele ce aparțin garnizoanei Constanța, adică Regimentele 34 Infanterie, 13 Artilerie și 18 Obuziere, și care se compun în cea mai mare parte din dobrogeni urmează a sosi în această garnizoană, unde își vor avea reședința în mod definitiv”. O parte din acești viteji vor fi trecuți în revistă de prima delegație transilvăneană care a pășit pe pământul dobrogean sub conducerea lui Vasile Goldiș și Ștefan Cicio-Pop, în cinstea cărora Primăria Constanța va oferi un banchet în sala de la Grand Hotel, cinstind în acest fel luptătorii Marii Uniri.

CRISTIAN MUTIȘ
Universitatea "Ovidius"
Constanța

DOBRUDJA IN THE CONTEXT OF THE GREAT UNION (1918) SUMMARY

Through this work, the author tries to accustom with a less known part of the history of Dobrudja. While Bucovina, Bassarabia and Transylvania were coming back to their homeland, Dobrudja had to suffer the compulsions and the poverty of a foreign occupation.

After the Peace Treaty was signed in Bucharest on the 24th of April/7th of May 1918 Bulgaria received the Cadrilater claiming also from the Allies the entire territory between the Danube and the Black Sea. These claims have not been carried out only thanks to the strong will of the Romanian population from in this territory.

In November 1918, the Romanian authorities had instalated in Dobrudja, celebrating together with all the Romanian people the important moment of the union of all Romanian territories.

¹⁴ Ibidem, *Istoricul companiei de jandarmi*, dosar 66/1895-1948.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ *Dobrogea Jună*, XXXVI, nr.91, 21 septembrie 1940.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ I. Ionașcu, P. Bărbulescu, Gh. Gheorghe, *Tratatele internaționale ale României, 1354-1920*, București, 1975, p.432-434.